

ผลของโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิง

EFFECT OF A PREGNANCY PREVENTION PROGRAM FOR FEMALE ADOLESCENTS

ชลดา กิ่งมาลา พย.บ. (Chonlada kingmala, B.N.S.)¹

ทัศนีย์ รวีวรกุล ปร.ด. (Tassanee Rawiworrakul, Ph.D.)²

อาภาพร เผ่าวัฒนา ปร.ด. (Arpaporn Powwattana, Ph.D.)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิง ต่อความรู้ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยมีการประยุกต์ใช้แนวคิด Information Motivation Behavioral Skill (IMB model) ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมทั้งสิ้น 5 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 64 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 32 คน กลุ่มเปรียบเทียบ 32 คน กลุ่มทดลองจะได้รับโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จำนวน 3 ครั้ง ระยะเวลา 5 สัปดาห์ เก็บข้อมูลด้วยการตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ประกอบด้วย การตอบแบบสอบถามความรู้ทัศนคติ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแบบสองกลุ่ม และการวัดความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ

ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่ม กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และการรับรู้ความสามารถตนเอง หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$ และ $.001$ ตามลำดับ) ส่วนระยะติดตามผล กลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การรับรู้ความสามารถตนเอง และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์สูงกว่าก่อนการทดลอง ($p < .001$, $.016$ และ $< .001$ ตามลำดับ) การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มพบว่า คะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ทั้งหลังการทดลอง และระยะติดตามผล ($p < .001$) และในระยะติดตามผลพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ($p < .001$) ส่วนคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความสามารถตนเองต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์พบว่าไม่แตกต่างกัน ($p > .05$) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ผ่านการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจ และการพัฒนาทักษะ สามารถช่วยให้เกิดพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิงได้อย่างเหมาะสม การนำโปรแกรมไปใช้ในครั้งต่อไป ควรมีการปรับรูปแบบกิจกรรมการสร้างแรงจูงใจที่สามารถทำให้กลุ่มวัยรุ่นตื่นตัว เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ที่เหมาะสม และช่วยลดสถานการณ์ในการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในอนาคต

คำสำคัญ : วัยรุ่นหญิง, มัธยมศึกษา, พฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์, การป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

¹ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (การพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน) คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, E-mail: chonladanu@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, E-mail: tassanee.raw@mahidol.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, E-mail: Arpaporn.pow@mahidol.ac.th

Abstract

The purpose of this research was to examine the effects of a pregnancy prevention program, based on Motivation Behavioral Skill (IMB model), for female adolescents on knowledge and attitude toward pregnancy prevention, self-efficacy toward pregnancy prevention, and pregnancy prevention behaviors. Duration of the program was 5 weeks. The sample was 64 secondary school female students selected by simple random sampling, 32 for the experimental group receiving 3 sessions of the pregnancy prevention program and 32 for the comparison group. Self-administered questionnaires were employed to examine knowledge and attitude of pregnancy prevention in adolescent, self-efficacy toward pregnancy prevention in adolescent, and pregnancy prevention behaviors. Descriptive statistics, independent t-test, paired t-test, and repeated measure ANOVA were employed for data analyses

Results revealed that the experimental group had greater mean scores of knowledge of pregnancy prevention and self-efficacy toward pregnancy prevention at post-test than those at pre-test ($p < .001$ and $.001$, respectively). At follow-up, the experimental group had greater mean scores of knowledge of pregnancy prevention, self-efficacy toward pregnancy prevention, and pregnancy prevention behaviors than those at pre-test ($p < .001$, $.016$, and $< .001$, respectively). Comparison between groups revealed the higher score of knowledge of pregnancy prevention in the experimental group than those of the comparison group, both at posttest ($p < .001$) and at follow-up ($p < .001$), and had higher mean score of pregnancy prevention behaviors than those of the comparison group at follow-up ($p < .001$). However, no significant difference between groups was found on self-efficacy and attitudes toward pregnancy prevention ($p > .05$). This pregnancy prevention program, by applying the IMB model, could increase proper pregnancy prevention behaviors among female adolescents. Further program should modify motivational activities to raise awareness on pregnancy prevention, which could enhance attitude and might further reduce the incidence of teenage pregnancy.

Keywords: female adolescent, secondary school students, adolescent pregnancy prevention , pregnancy prevention behaviors, Information Motivational Behavioral Skill

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นปัญหาที่ทั่วโลกให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหา โดยองค์การอนามัยโลก ได้ให้กำหนดอัตราการตั้งครรภ์ของหญิงวัยรุ่นไม่ควรเกิน ร้อยละ 10 และจากข้อมูลสถิติเกี่ยวกับ

การตั้งครรภ์ของวัยรุ่นทั่วโลก พบว่าสูงถึงประมาณ 14 ล้านคน ซึ่งมากกว่าร้อยละ 90 พบในประเทศที่กำลังพัฒนา โดยประเทศที่มีอัตราการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นสูงสุดคือ ประเทศแอฟริกาใต้ รองลงมาคือ ประเทศไทย (มนฤดี เตชะอินทร์และพรณี ศิริวรรณภา, 2555)

ประเทศไทยมีแนวโน้มของจำนวนหญิงตั้งครรภ์เพิ่มสูงขึ้น และมีแนวโน้มของอายุหญิงตั้งครรภ์ที่ลดลง พบว่าในปี พ.ศ. 2555 มีหญิงตั้งครรภ์ที่อายุต่ำกว่า 20 ปี โดยเฉลี่ย 374 คนต่อวัน หรือมีวัยรุ่นตั้งครรภ์ 15 คนต่อชั่วโมง และจากการสำรวจข้อมูลของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่าในช่วงเดือนมกราคม - สิงหาคม 2556 มีเด็กเกิดจากหญิงตั้งครรภ์ที่อายุต่ำกว่า 20 ปี สูงถึง 85,360 คน ซึ่งในจำนวน 2,188 คนเกิดจากหญิงตั้งครรภ์อายุต่ำกว่า 15 ปี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในประเทศไทยสถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น และพบในวัยรุ่นที่อายุลดลง

วัยรุ่นเป็นวัยที่เริ่มสนใจเกี่ยวกับเรื่องเพศ โดยเฉพาะเพศตรงข้าม (อาภาพร เภาวัฒนา, 2555) เริ่มมีความรัก มีความสนใจต่อเพศตรงข้าม คบเพื่อนต่างเพศหรือการมีแฟนตามค่านิยมของสังคมปัจจุบัน และตามกลุ่มเพื่อนเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน จนอาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในอนาคต ซึ่งจากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า วัยรุ่นมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ มีทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ แต่มีพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์อยู่ในระดับต่ำ เมื่อวัยรุ่นประสบปัญหามักเลือกวิธีการแก้ไขปัญหามาตามประสบการณ์ของเพื่อน และส่วนหนึ่งพบว่า วัยรุ่นหญิงมีทัศนคติยอมรับการมีเพศสัมพันธ์หากเกิดจากความรัก และไม่ควรปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์กับแฟน (บุญศรีสมิ์ ศิริทรัพย์, 2555; ศุทธิณี ปิยสุวรรณ และประภาพร มีนา, 2552; บุญยิ่ง มานะบริบูรณ์ และคณะ, 2546) ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ และตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรได้ง่าย และเพิ่มมากยิ่งขึ้น

วัยรุ่นจึงควรได้รับความรู้และมีการส่งเสริมค่านิยมที่เหมาะสม เพื่อให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น รวมถึงการดูแลสุขภาพ การป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ และการป้องกันการตั้งครรภ์ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนเรื่องเพศศึกษา

ในโรงเรียนในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่จะเน้นการให้ความรู้ตามบทเรียน แต่ยังขาดการจูงใจและการฝึกทักษะที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ (อรรถย อางอ่ำ, 2551) การศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา พบว่าการสอนเพียงอย่างเดียวยังไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ (Jaworski & Carey, 2001) และจากการศึกษาที่ผ่านมายังพบว่า รูปแบบการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจและการพัฒนาทักษะ (Information Motivation Behavioral skill) สามารถทำให้บุคคลเกิดความรู้ที่ถูกต้อง และสามารถสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพได้ (ศรีพรรณ ถาวรรัตน์, 2555) ทั้งนี้ การศึกษาที่ผ่านมามุ่งเน้นการหาปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และมีการศึกษาโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นที่ศึกษาทั้งในกลุ่มวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิง เพราะอาจคิดว่าควรให้ได้รับข้อมูลทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เกิดแนวทางการป้องกันร่วมกัน แต่วัยรุ่นหญิงเป็นบุคคลที่ได้รับผลกระทบโดยตรงหากไม่สามารถยับยั้งชั่งใจตนเอง และไม่รู้จักรับวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ที่เหมาะสม จึงควรได้รับความรู้ที่ถูกต้อง มีการเสริมสร้างทัศนคติที่ดี และมีการพัฒนาทักษะที่เหมาะสม เพื่อให้มีความมั่นใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันการตั้งครรภ์ของตนเอง

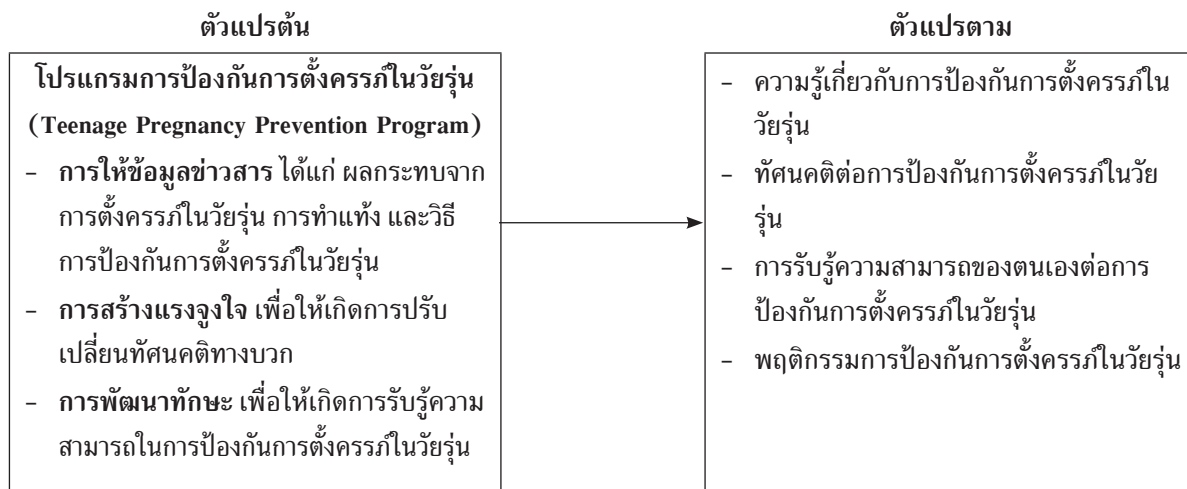
ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาผลของโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีการประยุกต์ใช้แนวคิด IMB model โดยมีการให้ความรู้ที่มีความเฉพาะเจาะจงกับกลุ่มวัยรุ่น มีการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และมีการพัฒนาทักษะที่จำเป็น เพื่อให้วัยรุ่นหญิงมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ที่เหมาะสมในวัยรุ่นหญิง และช่วยลดปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิงในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ต่อความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ทักษะต่อการป้องกันการตั้งครรภ์

ในวัยรุ่น การรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

กรอบแนวคิด

สมมติฐานการวิจัย

1. ภายหลังการทดลอง และระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ ทักษะ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น สูงกว่าก่อนการทดลอง

2. ภายหลังการทดลอง และระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ ทักษะ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) แบบสองกลุ่ม วัดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล (Two group pretest-posttest design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในประชากรวัยรุ่นหญิง มีอายุระหว่าง 13-15 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยการคำนวณจากค่าขนาดอิทธิพล (Effect size) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 64 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 32 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 32 คน จาก 2 โรงเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยมีการนำเสนอโครงการเพื่อขอรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เลขที่ MUUPH2014-156 และมีการพิทักษ์สิทธิ์โดยการชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การดำเนินกิจกรรม และประโยชน์

ที่คาดว่าจะได้รับการเข้าร่วมในการทำกิจกรรม โดยกลุ่มตัวอย่างมีสิทธิ์ในการตัดสินใจที่เข้าร่วม และไม่เข้าร่วมกิจกรรมได้ และต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ปกครอง โดยการเซ็นใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

โปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ประกอบด้วยคู่มือเพศศึกษาและการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจากการทบทวนวรรณกรรมของผู้วิจัย สถานการณ์จำลองโดยผู้วิจัยสร้างขึ้นจากหนังสือ เรื่อง ทางเลือก ขององค์การ PATH และใบงานประกอบการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีค่า Content Validity Index เท่ากับ 0.80

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีทั้งหมด 5 ส่วน ดังนี้

2.1 ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย อายุ ผลการศึกษา (เกรดเฉลี่ย) อาชีพบิดา-มารดา สัมพันธภาพของครอบครัว สถานที่พักอาศัย บุคคล ให้คำปรึกษาปัญหาทางเพศ แหล่งข้อมูลด้านเพศศึกษา

2.2 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 ข้อ ลักษณะคำตอบเป็นแบบ 3 ตัวเลือก ข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิดให้ 0 คะแนน คะแนนอยู่ในช่วง 0 – 10 คะแนน คะแนนน้อย หมายถึง มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ระดับต่ำ และคะแนนมาก หมายถึง มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ ระดับสูง ค่าความเชื่อมั่น KR-20 = 0.77

2.3 แบบวัดทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เป็นการวัดความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จำนวน 16 ข้อ ลักษณะการตอบเป็นมาตราประมาณค่า 4 ระดับ คะแนนอยู่ระหว่าง 16-64 คะแนน คะแนนน้อย หมายถึง มีทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นทางลบ และคะแนนมาก หมายถึง มีทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นทางบวก ค่าความเชื่อมั่น Cronbach alpha coefficient = 0.78

2.4 แบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เป็นการวัดการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จำนวน 10 ข้อ ลักษณะการตอบเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 10-50 คะแนนน้อย หมายถึง มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ระดับต่ำ และคะแนนมาก หมายถึง มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ระดับสูง ค่าความเชื่อมั่น Cronbach alpha coefficient = 0.83

2.5 แบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม เป็นการวัดพฤติกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จำนวน 10 ข้อ ลักษณะการตอบเป็นมาตราประมาณค่า 4 ระดับ คะแนนอยู่ระหว่าง 10-40 คะแนนน้อย หมายถึง มีพฤติกรรมกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ระดับต่ำ และคะแนนมาก หมายถึง มีพฤติกรรมกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ระดับสูง ค่าความเชื่อมั่น Cronbach alpha coefficient = 0.94

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์จำนวน 2 โรงเรียน เป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบโดยระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ในช่วงเดือน

มกราคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2558 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนการทดลองในสัปดาห์ที่ 1 หลังการทดลองในสัปดาห์ที่ 3 และ 5 และดำเนินการทดลองในกลุ่มทดลอง โดยการให้โปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิงในสัปดาห์ที่ 1 ถึงสัปดาห์ที่ 3 ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การทำแท้ง และการป้องกันการตั้งครรภ์โดยการคุมกำเนิด ผ่านรูปแบบ การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม และการนำเสนอ

2. การสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ การให้ดูหนังสือที่สะท้อนถึง ผลจากการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับผลที่จะตามมาจากการมีเพศสัมพันธ์ และแนวทางป้องกันผ่านรูปแบบ การอภิปรายกลุ่ม การนำเสนอ

3. การพัฒนาทักษะ ได้แก่ การพัฒนาทักษะในการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย และทักษะการใช้วิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ ผ่านรูปแบบ การแสดงบทบาทสมมติ การอภิปรายกลุ่ม

สำหรับกลุ่มเปรียบเทียบ ได้รับการเรียนการสอนเรื่องเพศศึกษาตามปกติ ตามที่หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Independent t-test, Paired t-test และ Repeated Measure ANOVA

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

อายุของวัยรุ่นกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีความคล้ายคลึงกัน อายุเฉลี่ย คือ 13.8 ปี มีผลการเรียนอยู่ในระดับดี สถานภาพของบิดามารดาส่วนใหญ่อาศัยอยู่ด้วยกัน ปัจจุบันอาศัยอยู่กับบิดาและมารดา

บุคคลที่คอยให้คำปรึกษาเรื่องเพศส่วนใหญ่เป็นมารดา ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้ไปโรงเรียน กลุ่มทดลองได้มากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ คือ 51-100 บาท และน้อยกว่า 50 บาท ตามลำดับ ซึ่งค่าใช้จ่ายที่วัยรุ่นได้รับทั้งสองกลุ่มมีความเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในแต่ละวัน ส่วนใหญ่ยังไม่มีแผนข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเพศ กลุ่มทดลองส่วนใหญ่ได้มาจากเพื่อน รองลงมาคือ อาจารย์และอินเทอร์เน็ต ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบแหล่งข้อมูลเรื่องเพศส่วนใหญ่มาจากอาจารย์ รองลงมาคือ อินเทอร์เน็ต

2. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของวัยรุ่นหญิงก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผลระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ และภายในกลุ่มทดลอง

2.1 ความรู้เรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ภายหลังการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 92.0, df = 2, p < .001$, ตารางที่ 1) และสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 45.9, df = 2, p < .001$, ตารางที่ 2)

2.2 ทักษะต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ภายหลังการทดลอง และระยะติดตามผล พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีคะแนนเฉลี่ยทักษะต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นไม่แตกต่างกัน ($F = 3.2, df = 2, p = .083$, ตารางที่ 1) และภายในกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกับก่อนการทดลอง ($F = .03, df = 2, p = .684$, ตารางที่ 2)

2.3 การรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ภายหลังการทดลอง และระยะติดตามผล พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นไม่แตกต่างกัน ($F = .90, df = 2, p = .330$, ตารางที่ 1) และภายในกลุ่มทดลองพบว่า มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลอง

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F=5.0, df=2, p=.009, ตารางที่ 2)

2.4 พฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ในระยะติดตามผล พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น สูงกว่า

กลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -5.240$; $df = 31$; $p < .001$; ตารางที่ 1) และภายในกลุ่มทดลอง พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -8.889$, $df=31$, $p<.001$, ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่ศึกษา ระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล ของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ตัวแปร	กลุ่มทดลอง (n = 32)		กลุ่มเปรียบเทียบ (n = 32)	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.
ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น				
ก่อนการทดลอง	4.2	1.3	4.5	1.1
หลังการทดลอง	8.0	1.5	4.4	1.3
ระยะติดตามผล	7.1	1.2	3.8	1.1
F=92.0, df=2, p<.001				
ทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น				
ก่อนการทดลอง	49.6	2.9	48.5	4.3
หลังการทดลอง	49.7	3.9	48.2	4.4
ระยะติดตามผล	49.3	3.6	47.6	6.7
F=3.2, df=2, p=.083				
การรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น				
ก่อนการทดลอง	43.4	5.7	41.1	4.4
หลังการทดลอง	45.1	4.6	40.7	7.57
ระยะติดตามผล	43.3	5.7	43.8	4.1
F=0.9, df=2, p=.330				
พฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น				
ก่อนการทดลอง	16.9	9.1	27.6	6.9
ระยะติดตามผล	31.4	7.9	20.6	11.3
$t = -5.240$, $df=31$, $p < .001$				

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของวัยรุ่นหญิงในกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล (n=32)

ตัวแปร	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ระยะติดตามผล	p
	Mean(SD)	Mean(SD)	Mean(SD)	
ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น	4.2 (1.3)	8.0 (1.5)	7.1 (1.2)	<.001*
ทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น	49.6 (2.9)	49.7 (3.9)	49.3 (3.6)	.684*
การรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น	43.4 (5.7)	45.1 (4.6)	43.3 (5.7)	.009*
พฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น	16.9 (9.1)	-	31.4 (7.9)	<.001**

* Repeated Measure ANOVA

** Paired t-test

อภิปรายผล

การพัฒนาแบบการให้ข้อมูลข่าวสารที่มีความเฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมาย ในประเด็นการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ได้แก่ ผลกระทบจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การทำแท้ง และวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์โดยการคุมกำเนิด ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การนำเสนอ และการสรุปสุดท้ายโดยผู้วิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ส่งผลให้ภายหลังการทดลอง และระยะติดตามผล วัยรุ่นหญิงมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์เพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการทดลอง สอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสารที่มีความเฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมายทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลอง (Jaworski & Carey, 2001; ศรีพรชัย ถาวรรัตน์, 2555)

การจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยการให้ดูหนังสือเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น และการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น มีการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับผลที่ตามมาจากการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นและแนวทางในการป้องกัน และมีการสรุปผล

การจัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้วัยรุ่นหญิงเกิดทัศนคติทางบวกในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ถึงแม้ในการศึกษาครั้งนี้จะสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติให้กับกลุ่มวัยรุ่นหญิงได้เพียงเล็กน้อย ซึ่งอาจเกิดจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ยังไม่มีแฟน อาจยังมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว และยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และกิจกรรมที่จัดขึ้นอาจยังไม่เข้มข้นมากพอ และยังไม่สามารถทำให้วัยรุ่นหญิงสนใจในการทำกิจกรรม

การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ได้แก่ การฝึกทักษะในการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย และทักษะการใช้วิธีการคุมกำเนิดที่ถูกต้อง โดยการจัดกิจกรรมให้วัยรุ่นหญิงแสดงบทบาทสมมติในสถานการณ์จำลองที่กำหนดให้ การกล่าวคำชื่นชม และให้กำลังใจเมื่อวัยรุ่นหญิงสามารถแสดงพฤติกรรมปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย และการใช้วิธีการคุมกำเนิดที่ถูกต้อง ส่งผลให้ภายหลังการทดลอง และระยะติดตามผล วัยรุ่นหญิงมีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และพฤติกรรมในการป้องกัน

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการทดลอง สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศที่ช่วยเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนเองและมีพฤติกรรมสุขภาพทางเพศที่เหมาะสมมากขึ้น (Jaworski & Carey, 2001; ศรีพรชัย ถาวรรัตน์, 2555)

จากแนวคิด IMB model (1977) ที่เชื่อว่าการได้ข้อมูลข่าวสารที่มีความเฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมาย การสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดทัศนคติทางบวก และการพัฒนาทักษะเพื่อให้เกิดความมั่นใจ จะส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้พบว่า สามารถปรับเปลี่ยนความรู้ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น แต่ทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย อาจเนื่องจากกิจกรรมที่จัดขึ้นยังไม่สามารถจูงใจให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติได้เท่าที่ควร ซึ่งเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ครูผู้สอนสามารถนำผลการวิจัยไปวางแผนในการจัดการเรียนการสอนในเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นหญิง โดยผ่านกระบวนการการประเมินความรู้ทัศนคติและพฤติกรรม การป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนดำเนินกิจกรรมตามโปรแกรม เพื่อให้สามารถส่งเสริม ความรู้ทัศนคติ และการพัฒนาทักษะได้ตรงกับส่วนที่ขาดของกลุ่มเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรให้กลุ่มเพื่อนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างทัศนคติทางบวกเพิ่มเติม โดยผ่านรูปแบบแกนนำนักเรียน หรือ รูปแบบเพื่อนเตือนเพื่อน และควรมีการทบทวนความรู้ และจัดกิจกรรมกระตุ้นเพิ่มเติมให้กับวัยรุ่นหญิงในช่วงระยะติดตามผล เพื่อให้เกิดความคงทนในการจัดกิจกรรมแก่กลุ่มเป้าหมายต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- บุญยั้ง มานะบริบูรณ์. (2546). การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ของเด็กนักเรียนหญิงหลังฟังบรรยายแบบมีส่วนร่วมเรื่อง เพศศึกษา. เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2556 จาก : <http://www.sirirajmedj.com/content.php>
- บุญชูรสมี ศิริทรัพย์. (2555). ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตนครชัยบุรินทร์. วารสารศูนย์อนามัยที่ 5, 6(13), 8-25.
- มนฤดี เตชะอินทร์ และพรณี ศิริวรรณภา. (2555). การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น (Adolescent pregnancy). สืบค้นจาก <http://www.med.cmu.ac.th/dept/obgyn/2011/index.php>

ศรีพรรัช ถาวรรัตน์. (2555). ผลของโปรแกรมการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจ และการพัฒนาทักษะ ต่อพฤติกรรมสุขภาพทางเพศของนักเรียนชายมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกการพยาบาลสาธารณสุข, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศุทธิณี ปิยะสุวรรณ และ ประภาพร มีนา. (2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้วิธีการแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น. สืบค้นจาก <http://www.tci-thaijo.org/index.php/jnat-ned/article/view/1564>

อรทัย อาจอ่ำ. (2551). มิติเพศในประชากรและสังคม. ใน กฤตยา อาชวนิจกุล และกาญจนา ตั้งชลทิพย์ (บรรณาธิการ), เพศ เหล้า และวัยเรียน : บทสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยระดับมหภาค จุลภาค และนโยบายที่ผู้ใหญ่อยู่ว่า (หน้า 128 – 152). กรุงเทพมหานคร: เอดิสันเพรสโปรดักส์.

อาภาพร เผ่าวัฒนา, สุรินทร์ กลัมพากร, สุนีย์ ละกำป็น, และขวัญใจ อำนาจสัตย์เชื้อ. (2555). การสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในชุมชน: การประยุกต์แนวคิดและทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: คลังนาโนวิทยา.

Jaworski, B.C. & Carey, M.P. (2001). Effects of brief, Theory-based STD-prevention program for female college students. *Journal of Adolescent Health*, 29(6), 417–425.